

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Савлук В.М.

Іванчук А.В., Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського,
доцент кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності,
кандидат педагогічних наук, доцент
Факультет математики, фізики і технологій

Специфіка безпеки життєдіяльності як початкової дисципліни в тому, що для майбутніх фахівців технічного напрямку вона наповнює зміст професійної компетентності гуманітарними знаннями, а для майбутніх фахівців гуманітарного напрямку – технічними знаннями [3]. Однак фактичний її зміст має багато прогалин, зокрема в літературних джерелах недостатньо структуровані описи соціально-психологічних небезпек [1]. На нашу думку, систематизовані знання про соціально-психологічні небезпеки мають світоглядне значення, а також сприяють формуванню раціональної поведінки майбутніх фахівців, як технічного, так і гуманітарного напрямку. Знання про соціально-психологічні небезпеки відбираються з таких наук, як соціальна психологія, соціальна педагогіка, психологія та ін. Р. Яким розглядає лише два види соціально-психологічних небезпек – натовп та суїцидальна поведінка [4]. Проте більшість дослідників та авторів навчальних посібників сутність соціально-психологічних небезпек взагалі не розкриває, або подає фрагментарно в контексті опису психологічних властивостей людини, наприклад, як Є. Желібо [3].

На основі аналізу сутності соціально-психологічної безпеки особистості І. Ільницька формулює таке визначення соціально-психологічної безпеки: «... задоволення базової потреби в безпеці та сприйняття власної психологічної захищеності в соціумі свідчить про наявність соціально-психологічної безпеки» [2, с. 141]. Відповідно основними компонентами моделі соціально-психологічної безпеки будуть комунікативна сфера і когнітивна сфера (суб'єктивне сприйняття безпеки) [2]. Звідси слідує, що істотними ознаками соціально-психологічної небезпеки будуть незадоволення потреби в безпеці та неадекватне сприйняття власної психологічної захищеності. У дослідженні І. Ільницької зазначається, що соціально-психологічна небезпека порушує психологічні передумови цілісності, адаптивності, функціонування і розвитку соціальних суб'єктів [2]. Варто наголосити, що неадекватне сприйняття власної психологічної захищеності є джерелом широко спектру видів адиктивної поведінки, до яких належать зловживання алкоголем і наркотиками, суїцид та ін. Цей феномен пояснюється зміною світогляду особистості або, як у І. Ільницької «побудови картини світу», зумовлених сприйняттям світу через призму соціально-психологічної небезпеки. Також відомо, що чинники соціально-психологічної небезпеки, з

одного боку, актуалізують базову потребу в безпеці, а, з іншого боку – її модифікують. Наприклад, Р. Яким так описує модифіковану потребу в безпеці в ситуації натовпу: «Люди під впливом паніки втрачають контроль над своїми діями, майже не розуміють що роблять, їм здається що наближається загибель або муки, вони бояться» [4, с.150].

Ми взяли за основу моделі формування соціально-психологічної небезпеки описану вище модель соціально-психологічної безпеки, зокрема, компоненти комунікативної і когнітивної сфер життєдіяльності людини. Проблеми комунікативної сфери утворюють джерела соціально-психологічних небезпек. Джерела соціально-психологічних небезпек ініціюють психічне напруження в соціального суб'єкта та змінюють стан його свідомості. Зміна стану свідомості соціального суб'єкта призводить до дисбалансу раціонального та ірраціонального в побудові картини світу, формуючи конкретну соціально-психологічну небезпеку. Опишемо за допомогою цієї моделі ситуацію натовпу. Сутність проблем комунікативної сфери в натовпі у його сугестивному впливі на соціального суб'єкта в умовах переважання емоційного сприйняття навколишньої дійсності. Джерелом небезпеки стає реальна, або провокаційна загроза для сукупності людей у натовпі. Психічне напруження при емоційному сприйнятті загрози породжує паніку, а паніка призводить до майже цілковитого відключення свідомості та домінування підсвідомої поведінки, формуючи реальну небезпеку соціально-психологічної природи. Таким чином, запропонована нами модель дозволяє структурувати навчальний матеріал про соціально-психологічні небезпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванчук А.В. Дидактичні умови формування в студентів знань про небезпеки під час вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» / А.В. Іванчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / Зб. наук. пр. – Вип.34.– Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – С. 304 – 309.

2. Ільницька І.А. Теоретичний аналіз соціально-психологічної безпеки особистості [Електронний ресурс] / І.А. Ільницька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2018. – Вип. 1(2). – С. 137 – 141. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2018_1\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2018_1(2)_26)

3. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник / Є.П. Желібо, Н.М. Заверуха, В.В. Зацарний. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2001. – 320 с.

4. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності людини: навчальний посібник / Р.С. Яким. – Львів: Вид-во «Бескид Біт», 2005. – 304 с.